

PRVOROZENSTVÍ ZA KREV (1. MOJ 25, 19-34)

Prvorozenství za krev (1. Moj 25, 19-34)

I. Úvod

Narodit se v dnešní době do rodiny jako první dítě má povětšinou své výhody. Sám jsem měl ve svém životě možnost okusit přednosti spojené s prvorozenstvím. Vzhledem k tomu, že jsem byl i prvním vnukem tak byly tyto přednosti podřezány hned dvakrát. Určitě se i mezi vámi najdou prvorození, kteří rádi zavzpomínají na ty příjemné pocity, kdy na vás jako na první dítě byla upřena veškerá pozornost citová i materiální a vy prožívali jedinečný pocit štěstí a radosti. Takový pocit povětšinou končí příchodem dalších sourozenců. Začínáte poznávat, že na světě nejste sami a pocit štěstí se začíná měnit spíše v neštěstí. Je zde někdo s kým se musíte dělit, starat se o něj. Neustále jste nabádání, abyste byli svým sourozencům dobrým příkladem, a z příjemných výhod jsou náhle starosti a zodpovědnost. Naopak upřednostňování začnou být ti mladší. A vy si najednou říkáte, jestli to není vlastně škoda, že jste se nenarodili o něco později.

V našem dnešním studovaném textu se setkáváme s Jákobem, který naopak touží potom, aby se mohl stát prvorozeným. Jeho přání je natolik silné, že se nebojí k dosažení svého záměru dvakrát zvolit vychytralý podraz. Jaký motiv jej vedl až za hranici dobrých mravů? Měl snad Jákob už dost poučování svého staršího bratra, tak jak to občas mezi sourozenci bývá? Vadila mu větší otcova náklonnost k bratrovi? Šlo mu o získání majetku? Nebo byl k tomu činu hnán svojí matkou? Měla-li se dle proroctví přenést váha prvorozenství na Jákoba, bylo k tomu zapotřebí použít proradných lstí? Jak vlastně nahlížet na Jákobův čin?

Položme se dnes společně hlouběji do známého biblického příběhu a zkusme přemýšlet o Jákobově motivaci, ukořistit pro sebe privilegium prvorozeného za každou cenu.

II. Význam starověkého prvorozenství

Abychom lépe celou událost pochopili, je potřeba nejdříve rozkrýt význam a smysl starověkého statusu prvorozenství.

Pro nás je dnes prvorozenství něco, co krom určité pozornosti, nemá téměř žádnou praktickou cenu. Ve starověku a Starém zákoně, tomu však bylo jinak. Prvorozený byl „prvotina“. Byl obdobou prvé části úrody, která patřila Bohu a bývala mu obětována. S tím souvisel ve starém Orientě i kněžský úřed. Na každého prvně narozeného se automaticky přenášela funkce kněze rodu a on se tak přímo stával zasvěcený ať bohům nebo Hospodinu. Prvorozenství tak získávalo především duchovní smysl a význam. Šlo v něm o mnoho více, než jenom o prosté pořadí při narození. Vzpomeňme jenom na vybíjení prvorozených v Egyptě. Nebylo, to jenom zdecimování obyvatelstva, ale především konec těch, kteří ve funkci rodových kněží pečovali o záhrobní blaho předků, přízeň bohů a tím o hojnost života a úspěchu vůbec. Proto je egyptský lid bez prvorozených docela v koncích.

III. Význam kněžského úřadu

Mezi rodinami, které vyznávaly jediného Boha, měl kněžský úřad prvorozeného hned několik zásadních úkolů. Jako jediný z rodiny byl zplnomocněn k úkonům spojených s věcmi posvátnými. Zvláště se jednalo o službu při oltáři a o udílení požehnání. Zároveň se však také od kněze rodiny očekávalo, že bude nositelem a pokračovatelem rodinných náboženských tradic, zákona a Božích zaslíbení.

Prvorozený se tak de facto svým kněžským postavením stával jediným prostředníkem mezi člověkem a Bohem. Být prvorozený tedy znamenalo především silnou náboženskou zodpovědnost.

IV. Bezúhonný Jákob a Ezau muž pole

Vraťme se nyní k našemu textu a podívejme se na to, jak tuto skutečnost reflektuje. Jistě jste si povšimli zajímavého textu ve 27 verši, kde čteme: „Když chlapi dospěli, stal se Ezau mužem známým lovu, mužem pole, kdežto Jákob byl muž bezúhonným a sídlil ve stanech“. Jsme-li při četbě pozorní, pak nás určitě charakteristika obou bratrů zaujme. Na první čtení nás text odvádí spíše k představě, že Jákob byl mamincin Mazánek, který se držel spíše

doma, kdežto Ezau byl drsný lovec poletující po lesích. To však při hloubkovém studiu biblický záznam vůbec neřeší. Text totiž nepoukazuje na rozdíly sociologické, ale především náboženské.

Na lov bylo ve SZ době pohlíženo, jako na záležitost prolévání krve bez dodržování obětních předpisů. Navíc se lovilo na místech (polích), kde podle tehdejšího myšlení působily temné mocnosti a kde docházelo k magickým, modlářským pokusům o ovlivňování božstva. Navíc kněžský úděl prvorozeného se jen těžko srovnával s údělem lovce. Kněz byl především ten, který obětoval a jehož oběť byla věrohodná jenom tehdy, jestliže sám žil obětí a dosvědčoval-li to i vlastní obětavostí. Prvorozenství bylo vyvolení k dobrému dílu a to znamenalo nikoliv život brát a vlastnit mít z něj vlastní prospěch-zisk, nýbrž dávat a očekávat. Lov byl tedy ve své podstatě nábožensky silně podezřelý.

Naproti tomu se dozvídáme, že Jákob žil ve stanech. Ty však naopak byly vždy symbolem domova a řádu, především řádu kultického, kde nebyla přípustná žádná magie. Proto je také Jákob označen za muže bezúhonného. Tedy muže, který nepodléhá magickým praktikám, ale naopak dodržuje všechny náboženské kultické řady a obřady.

Možná právě tady začínáme lépe rozumět Jákobově motivu pro získání prvorozenství. Zjišťujeme totiž, že Jákobovi šlo o to, o co mělo jít především Ezauovi. Ten místo zachovávání náboženských tradic, inklinoval k okolním pohanským praktikám. O několik veršů dále to potvrzuje i jeho podivná touha po krvi.

V. Touha po krvi

Od 29. Verše čteme toto: „Jákob jednou připravil krmi. Tu přišel Ezau z pole znavený a řekl Jákobovi: Dej mi zhltnout trochu toho červeného, toho krvavého, jsem znaven k smrti.“ Naši pozornosti by neměla ujít narážka na označení pokrmu: „to červené, krvavé“. Ezau požádal Jákoba o červený pokrm, protože si myslel, že jde o jídlo z krve. Většina vykladačů se shoduje na tom, že Ezau ovlivněn pohanskými praktikami v tomto pokrmu viděl především magický zdroj života. Protože se vrátil znaven z asi z neúspěšného lovu, a cítil se k smrti unaven, potřeboval se občerstvit, dobít energii, obnovit síly a zbavit se únavy.

O Ezaově zálibě v pojídání krve hovoří i následující text: „Proto se jmenuje Edóm (to je Červený)“. Toto jméno asi nevzniklo proto, že jedl právě tento pokrm Jákobův, ale mohlo vycházet z jeho dlouho trvající záliby v pojídání krve, která byla vlastní zejména pohanským kultům okolních národů.

VI. Jákobův úskok

Jak jsme četli, Jákob byl bezúhonný, tedy pohrdal těmito praktikami, byl věrný náboženství svých předků a uznával pouze jediného Hospodina, tak jako všichni, kteří sídlili ve stanech. Evidentně již nemohl dále sledovat bratrovu vzpouru vůči svěšenému úkolu vyplývajícího z jeho prvorozenství. Zaslepen touhou po změně použil první úskok – lest. Připravil čochkovou kaši, která nápadně připomínala pokrm z krve. Využil bratrovy vyčerpanosti i očekávání, že se bude chtít posílit způsobem, který mu byl vlastní a o kterém Jákob z velké pravděpodobnosti věděl. Vychytrale připravil pokrm, který i když krvavý nebyl, přesto se mu velice podobal. Využil tak bratrovy slabosti ve svůj vlastní prospěch. Pro Ezaua již bezcenná duchovní tradice, která pro něj byla evidentně spíše zátěží, se tak pro Jákoba stala snadno dosažitelná. Jákob jí jednoduše koupil od svého bratra za magický krvavý pokrm, který ani krvavý nebyl.

Určitě si teď kladete otázku, jak ale pak na takový Jákobův čin nahlížet. Nebyl to z jeho strany přeci jenom trochu podraz, který se úplně neslučuje s Božím přístupem. Nevím jak vy, ale já již od sobotních školek žiji spíše v představě, že na Bohem vyvoleného Jákoba je potřeba nahlížet jako na kladného a „bezúhonného“ hrdinu a na Ezaua jako na jasného záporňáka, co jenom běhá někde po lese a pije krev. Musím však přiznat, že tento pohled mi mou konstrukci trochu nabourává.

Jistě Ezau sešel z cesty, ale nemohl v této situaci „správný“ Jákob přeci jenom reagovat jinak? Jsem bytostně přesvědčen o tom, že mohl. Budeme-li náš příběh číst dál, dozvíme se nejen o dalším Jákobově úskoku, ale také o důsledcích, které jsou s jeho jednáním spojeny. V rodině dochází k narušení vztahů, bratří se od sebe vzdalují ještě více než dříve a jejich ústrky, které Rebeka zaznamenala již v těhotenství, v přeneseném významu pokračují i dále. Dochází k narušení lidských vztahů, které vedou až k rozpadu rodiny. V kontextu celého Božího záměru si troufám tvrdit, že toto Božím záměrem určitě nebylo.

Můžeme se pouze domnívat, jak by se celá situace odvíjela, kdyby Jákob použil jiný způsob pro docílení svého jistě správného přesvědčení. Možná by celá situace vypadala jinak, kdyby v této věci prosil o moudrost svého Hospodina, tak jak k tomu byl jistě i vychováván. Pak by možná důsledkem nemusel být ani vrcholný boj u potoka Jabok, kde Jákob bojuje s Hospodinem právě proto, aby pochopil, že i on se svému Hospodinu vzepřel tím, že pro dosaže-

ní svých bohubilých cílů nevolil správné způsoby.

VII. Rozdílní přitom stejní.

A tak zde před námi stojí bratři, kteří jsou ve svém chápání náboženství a tradic naprosto rozdílní, přesto ve svém jednání podobně nezodpovědní. Ezau se pohrdnutím prvorozenství zřiká důležité odpovědnosti duchovního vůdce, obětníka a přímlovce, čímž zrazuje celou svojí rodinu. Naproti tomu je zde Jákob, který sice o duchovní odpovědnosti stojí, ale nebojí se k dosažení správných cílů používat úskoky, jejichž mravní povaha má nedozírné následky v rozdělení rodiny.

VIII. My Jákobové i Ezauové

Smyslem biblických příběhů není pouze popis skutečností, ale především poučení posluchače. Není tomu jinak ani v příběhu o Ezauovi a Jákobovi. Budeme-li na příběh nahlížet z úhlu dnešního výkladu, pak se jistě můžeme potkat v obou bratrích. Proč?

V souvislosti se svým kněžským posláním je Izrael nazván „prvorozeným Hospodinovým“ (Ex 4,22; Jr 31,9 apod.) V NZ tato výsada přechází na Ježíše, který je v evangeliích označován za prvorozeného Božího syna. A tady už se blížíme k nám samotným. Vždyť skrze Krista se podle Pavla v kapitole Židům v 12 kapitole 23. verši stáváme prvorozenými i my křesťané. Jsou-li pak v Kristu soustředěna všechna práva, výsady ale také povinnosti toho co SZ nazývá prvorozenstvím, pak tyto práva a povinnosti přecházejí dnes na nás, na následovníky Krista, tedy křesťany, chcete-li adventisty.

Duchovním významu prvorozenství se tak dnes jako křesťané nemůžeme vyhnout. Je pouze na nás jak s ním naložíme. V lavicích našeho sboru sedíme proto, že nám asi stejně jako Jákobovi jde o zachování náboženských pravd a hodnot. Že asi stejně jako Jákob toužíme po zachování náboženské tradice našich předků. A jsme zde dnes také proto, že usilujeme o uctívání jediného Boha. V našich rodinách sice nemusíme dodržovat kněžské rituály starých časů, ale stejně jako starozákonní prvorození usilujeme o duchovní vedení našich rodin. Spolu s Jákobem nám jde tedy o stejnou věc.

Na druhou stranu nás ale Hospodin skrze příběh také varuje. Poprvé, když nám říká: „Usiluj o správné cíle, ale zvaž způsoby, jakými jich chceš dosáhnout.“ Vzpomeňme si, kolikrát jsme o něčem tak přesvědčení, že nemáme problém jít až na dřeň, abychom druhé o svých pravdách přesvědčili i za cenu, že je svojí kritikou ponížíme a třebaš jim i ublížíme? Kolikrát se nebojíme použít rafinovaných lstí a různých forem manipulace, které si pak následně obhajujeme tvrzením, že jde vlastně o dobrou věc?

Druhým varováním může být ale také to, jak se získaným prvorozenstvím budeme nakládat. Přátelé pokušení prodávat prvorozenství za krev se dnes nevyhne ani nám. Dokonce si myslím, že je toto pokušení rafinovanější, než bylo v Ezauově případě. Na jednu stranu usilujeme o zachování zákonů pravd a hodnot a na druhou stranu je můžeme zcela lehce prodat například za magickou miskou pohodlí a komfortu. Jenom si vzpomeňme, jak častokrát obchodujeme: „Vždyť vlastně návštěva chrámu v sobotu zase není až tak důležitá, a já ji přeci mohu trávit i někde v přírodě. Dneska jsem unavený, tak proč bych nemohl strávit nějakou tu sobotu v posteli a něco si přečíst? Sobotní škola přeci není povinná, stačí, když přijdu na kázání, atd...“ Všimáte si toho, jak málo stačí a my postupně prodáváme kněžské, Bohem jasně stanovené důrazy? Přítom Hospodinovo nařízení mluví zcela jasně. V 1Moj 31, 15 verši nečteme nic jiného, než to, že: „Šest dní bude pracovat, ale sedmého dne bude slavnost odpočinutí, svatá Hospodinu.“ A slavnosti soboty se přátelé dle dalších nařízení neodehrávají jinde, než v chrámu ve společenství věřících. Možná se pak budeme méně divit tomu, proč jsou naše řady prořídle a kde se vytrácí duch lásky a přátelství, který se může budovat pouze tehdy, trávíme-li jako společenství společně čas u nohou Ježíše Krista.

Bojujme dobrý boj a usilujme o zachování nám svěřeného prvorozenství. Jako lidé jsme často nádoby prázdné a chybné, je to naše přirozenost. Necháme-li se však naplnit Hospodinem a budeme-li prosit o jeho vedení, pak můžeme dojít stejného cíle jako Jákob. Náš příběh totiž končí až v knize proroka Malachiáše a to v první kapitole v druhém a třetím verši kde čteme asi toto: „Jákoba jsem si pro jeho úsilí, jeho sebereflexi i zájem zamiloval, kdežto Ezaua pro jeho zavržení svěřeného dědictví nenávidím.“ A k tomu nám všem dopomáhej Bůh.

AMEN